

PRECEDENCJA STANOWISK PUBLICZNYCH W POLSCE

DOBROMIR DZIEWULAK

ABSTRACT

In the article an attempt of presentation of the current state of the public posts' precedence in Poland. The historical meaning of a term "precedence" was discussed, and developing of the highest offices in Polish tradition was presented. The rules of the present hierarchy of the highest state posts in the Republic of Poland was analysed and on this background the precedence of posts of the government administration and of the local administration in the voivodeship was presented and in the county and in the district (town) as well. The precedence in the diplomatic corps and in the Catholic Church were also discussed.

WSTĘP

Termin precedencja wywodzi się z języka łacińskiego (*praecedentia* – to co poprzedza) i oznacza pierwsze miejsce, pierwszeństwo, prym. W tym znaczeniu precedencja funkcjonuje w dyplomacji jako zasada ustalania pierwszeństwa pomiędzy państwami i ich przedstawicielami, co reguluje między innymi protokół dyplomatyczny, którego początki wiążą się z okresem Bizancjum i dworów monarszych średniowiecznej Europy. Współcześnie ujednolicone uregulowania dotyczące praktyki postępowania w stosunkach międzynarodowych potwierdzone zostały przez konwencję wiedeńską ONZ z 1961 roku.

Innym znaczeniem terminu precedencja jest także porządek pierwszeństwa stanowisk kierowniczych w państwie, a więc na przykład kolejność witania, zabierania głosu, zajmowania miejsc podczas oficjalnych spotkań z udziałem władz państwowych i samorządowych. Potrzeba ustanowienia starszeństwa urzędów w państwie datuje się już od starożytności oraz wieków średnich i odpowiadała konieczności ustalenia porządku uczestnictwa dygnitarzy państwa w ceremoniach dworskich: udziału w procesji monarszej, kolejności podpisywania dokumentów, ogłaszania przybycia przed oblicze

władcy, zasiadania i wstawania od stołu. W Europie zwyczajowy porządek starszeństwa przyjął się we Francji ok. 1200 roku, w Anglii w 1266 roku (Dictum of Kenilworth), a w Rzeszy Niemieckiej w 1356 roku (Złota Bulla cesarza Karola IV)¹.

Precedencja jest podstawowym elementem protokołu dyplomatycznego, odgrywa ważną rolę w życiu publicznym, porządkuje hierarchię ważności funkcji i stanowisk w państwie, pozwala ustalić prawidłową kolejność powitania i prezentacji zaproszonych gości, reguluje także wzajemne stosunki, określając np. gdzie poszczególne osoby zajmują miejsca np. podczas oficjalnych uroczystości, obrad, posiłków. Pierwszy zapis, który można uznać za opis zasad protokołu sporządził w 953 roku n.e. cesarz bizantyjski Konstantyn VII Porfirogeneta w rozprawie „O ceremoniach dworu bizantyjskiego”. Ukazał w niej ceremoniał przepychu audiencji i bankietów na dworze cesarskim, który miał przekonać zagranicznych gości o potęgę państwa bizantyjskiego².

¹ T. Orłowski, *Protokół dyplomatyczny, ceremoniał & etykieta*, PISM, Warszawa 2006, wydanie drugie poprawione, s. 94.

² *Ibidem*, s. 19

W Polsce rozkwit protokołu dyplomatycznego nastąpił w okresie międzywojnia³ – wcześniej nie było ku temu odpowiednich warunków. Po okresie Rzeczypospolitej Obojga Narodów, która – choć prowadziła aktywną politykę zagraniczną – nie utrzymywała stałych ambasad, na co nie wyrażał zgody ówczesny Sejm, nastąpił okres rozbiórów Polski – a to właśnie były lata zasadnicze dla kształtowania się w Europie sztuki protokołu dyplomatycznego. Polska rozbiorowa była pozbawiona niepodległości, a zatem i takich instytucji państwa jak służba dyplomatyczna. Polski protokół zaczął się więc tworzyć dopiero wraz z odbudową niepodległego państwa – po I wojnie światowej. Głównymi współtwórcami protokołu byli Stefan Przeździecki i Karol Bertoni – do czasu odzyskania niepodległości zawodowi dyplomaci: pierwszy z nich w służbie Rosji, a drugi – Austro-Węgier. Tworzony przez nich zespół przepisów protokolarnych obowiązywał w pracy służby dyplomatycznej II Rzeczypospolitej łącząc zwyczaje panujące na najbardziej wyrafinowanych dworach Europy, petersburskim i wiedeńskim wzbogacone o elementy polskiej tradycji narodowej⁴. W tym też okresie powstało obszerne dzieło pt. „Przepisy protokolarne, etykieta i ceremonialne Rzeczypospolitej”, którego inspiratorem i współautorem był właśnie ówczesny szef Protokołu Dyplomatycznego S. Przeździecki. Po roku 1945, pomimo znacznego ograniczenia w PRL funkcji protokołu dyplomatycznego i opracowania nowego ceremoniału, który w zasadzie opierał się na protokole wypracowanym w II Rzeczypospolitej, dopiero przemiany 1989 roku umożliwiły pełne wykorzystanie doświadczeń i tradycji szkoły naszego protokołu.

PRECEDENCJA W TRADYCYJ POLSKIEJ

W Polsce porządek najwyższych godności w państwie kształtował się w późnym średniowieczu, poczynając od form zwyczajowych, po hierarchię ściśle wyznaczoną decyzjami sejmowymi. Jej pełny kształt istniejący od 1569 roku, czynił na przykład z prymasa Polski drugą osobą w państwie⁵. Po nim pierwszeństwo przysługiwało biskupom, poczynając od kujawskiego i poznańskiego. Listę dygnitarzy świeckich otwierał jako najwyższy rangą kasztelan krakowski, po którym następowali wszyscy wojewodowie Królestwa i Wielkiego Księstwa oraz zrównani z nimi w prawach kasztelanowie wileński i trocki oraz starosta żmudzki. Kolejne miejsca zajmowali najwyżsi urzędnicy państwa, po siedmiu dla Królestwa i Wielkiego Księstwa (marszałkowie wielcy i nadworni, kanclerze i podkanclerze, podskarbiowie oraz hetmani wielcy i polni) i pozostali kasztelanowie. Ta precedencja, podobnie jak w innych państwach europejskich, opierała się bardziej na starszeństwie ustanowienia urzędu niż na jego realnym znaczeniu politycznym⁶.

Precedencję godności świeckich oraz duchownych w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim z okresu Sejmu Wielkiego najlepiej przedstawił książę biskup warmiński Ignacy Krasiński w swojej encyklopedii czytanej nawet podczas „obiadów

czwartkowych” u króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, a zatytułowanej „Zbiór potrzebniejszych wiadomości”⁷. Oto niektóre spośród wymienionych tam godności: kanclerz, hetman, wojewoda, kasztelan (kasztelan krzesłowy), podkomorzy (podkomorzy wielki, podkomorzy dworny zwany szambelanem, podkomorzy ziemski), starosta, podstarości, a wśród duchowieństwa: prymas, prowincjał, prałat, kanonik, kapelan.

PRECEDENCJA STANOWISK I FUNKCJI W RP

Precedencja państwowa ustanawiana jest w każdym państwie wewnętrznym aktem prawnym, zazwyczaj dekretem prezydenta czy monarchy lub rozporządzeniem rządu⁸. W Polsce nie ma żadnego aktu normatywnego, który określałby aktualną precedencję stanowisk i funkcji w Rzeczypospolitej. Precedencja obowiązująca od 1990 roku, określona została rozporządzeniem ministra spraw zagranicznych⁹. Jednakże na przestrzeni ostatnich 18 lat ulegała wielu modyfikacjom do tego stopnia, że dzisiaj trudno wskazać jeden obowiązujący hierarchiczny wykaz najwyższych stanowisk w państwie. Współczesna precedencja najwyższych stanowisk państwowych w RP opiera się na zasadach wyprowadzanych z porządku konstytucyjnego państwa demokratycznego¹⁰. Owe zasady to przede wszystkim: określona w Konstytucji kolejność zastępstwa głowy państwa, zasada trójpodziału władzy, wyższości stanowisk obieralnych nad mianowanymi oraz władzy centralnej nad lokalną, a także rozdziału państwa i Kościoła. Biorąc pod uwagę powyższe składowe na czele precedencji usytuowany jest prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jako najwyższy przedstawiciel, reprezentant w stosunkach międzynarodowych i gwarant władzy państwowej. Drugie i trzecie miejsce odpowiada zasadzie zastępstwa głowy państwa, której obowiązki – zgodnie z polską tradycją i obowiązującą Konstytucją – może wykonywać tymczasowo marszałek Sejmu, a dopiero po nim marszałek Senatu. Kolejne miejsce przysługuje prezesowi Rady Ministrów jako szefowi rządu opartego na większości parlamentarnej i przed nią odpowiedzialnego. Następne miejsca przypadają szefom głównych instytucji sądowych, co realizuje zasadę trójpodziału władzy między ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Powyższa precedencja dotyczy wyłącznie przedstawicieli władzy państwowej – co jest zgodne z obowiązującą w państwie demokratycznym zasadą rozdzielenia władzy świeckiej i kościelnej (precedencja w Kościele katolickim zostanie przedstawiona w dalszej części ekspertyzy).

W książce byłego dyrektora Protokołu Dyplomatycznego MSZ Tomasza Orłowskiego *Protokół dyplomatyczny, ceremonial & etykieta* precedencja najwyższych stanowisk państwowych w Rzeczypospolitej Polskiej przedstawia się następująco:

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu RP
3. Marszałek Senatu RP

³ Historia dyplomacji polskiej X–XX w., Labuda.G. i Michowicz W. (red.), Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2002.

⁴ T. Orłowski, *Protokół dyplomatyczny*, op. cit., s. 28.

⁵ *Ibidem*, s. 94.

⁶ *Ibidem*, s. 94.

⁷ I. Stasiewicz-Jasiukowa, *Encyklopedia Uniwersalna Księcia Biskupa Warmińskiego i jej rola w edukacji obywatelskiej czasów stanisławowskich*, Retro-Art., Warszawa 1994

⁸ T. Orłowski, *Protokół dyplomatyczny*, op. cit., s. 95.

⁹ *Ibidem*, s. 95.

¹⁰ *Ibidem*, s. 94

4. Prezes Rady Ministrów
5. Wiceprezesa Rady Ministrów
6. Wicemarszałkowie Sejmu RP
7. Wicemarszałkowie Senatu RP
8. Ministrowie, członkowie Rady Ministrów
9. Ministrowie Stanu
10. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
11. Przewodniczący Trybunału Stanu – Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
12. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego
13. Prezes Najwyższej Izby Kontroli
14. Rzecznik Praw Obywatelskich
15. Prezesa (przewodniczący) urzędów, komitetów i komisji sprawujących funkcje urzędów, komitetów i komisji sprawujących funkcje urzędów naczelnych lub centralnych
16. Przewodniczący komisji sejmowych
17. Przewodniczący komisji senackich
18. Posłowie na Sejm RP
19. Senatorowie RP
20. Sekretarze Stanu
21. Szef Kancelarii Prezydenta RP
22. Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
23. Szefowie Kancelarii Sejmu i Senatu
24. Prezesa Sadu Najwyższego
25. Ambasadorowie RP
26. Podsekretarze Stanu
27. Wojewodowie
28. Zastępcy prezesów urzędów centralnych
29. Dyrektorzy generalni

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów na swojej oficjalnej stronie internetowej prezentowała jeszcze w czerwcu 2008 roku precedencję kierowniczych stanowisk w RP, która oprócz pierwszych czterech punktów różniła się od tej umieszczonej w książce *Protokół dyplomatyczny* (dla większej przejrzystości porównania grubym drukiem zaznaczono te funkcje i stanowiska, których miejsca w precedencji są identyczne na obu listach):

- 1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej**
- 2. Marszałek Sejmu RP**
- 3. Marszałek Senatu RP**
- 4. Prezes Rady Ministrów**
5. Wicemarszałkowie Sejmu RP
6. Wicemarszałkowie Senatu RP
7. Wiceprezesa Rady Ministrów
- 8. Ministrowie, członkowie prezydium rządu**
- 9. Ministrowie – członkowie Rady Ministrów**
10. Ministrowie Stanu
11. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
12. Przewodniczący Trybunału Stanu – Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
13. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego
14. Prezes Najwyższej Izby Kontroli
15. Rzecznik Praw Obywatelskich
16. Prezesa (przewodniczący) urzędów, komitetów i komisji sprawujących funkcje urzędów, komitetów i komisji sprawujących funkcje naczelnych lub centralnych organów administracji państwowej
17. Przewodniczący komisji sejmowych
18. Przewodniczący komisji senackich
19. Posłowie na Sejm RP

20. Senatorowie RP
21. Sekretarze Stanu
22. Szef Kancelarii Prezydenta RP
- 23. Szefowie Kancelarii Sejmu i Senatu**
24. Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
25. Prezesa Sądu Najwyższego
- 26. Podsekretarze Stanu**
27. Wojsko – szef Sztabu Generalnego, dowódcy rodzajów wojsk
28. Ambasadorowie RP
29. Wojewodowie i prezydenci miast stopnia wojewódzkiego
30. Zastępcy prezesów/przewodniczących urzędów, komitetów i komisji sprawujących funkcje naczelnych lub centralnych organów administracji państwowej
31. Dyrektorzy generalni
32. Dyrektorzy

Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski na swojej stronie internetowej¹¹ przeznaczonej dla władz lokalnych, prezentuje listy precedencji zawierające wykazy funkcji i stanowisk władzy świeckiej (w rozdzieleniu na władzę centralną, wojewódzką, powiatową i gminną) w połączeniu z władzą kościelną. W innym samorządowym poradniku opublikowanym w Gazecie Gmin, Powiatów i Województw Rzeczypospolitej Polskiej numer 2 z maja 2000 roku¹² możemy również znaleźć wykazy precedencji rozdzielone na najważniejsze funkcje i stanowiska w RP, stanowiska administracji rządowej i samorządowej w województwie oraz hierarchię stanowisk samorządowych w powiecie i gminie (mieście).

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu
3. Marszałek Senatu
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Prezes Sądu Najwyższego
7. Ministrowie
8. Prezes NBP
9. Prezes NSA
10. Prezes NIK
11. Rzecznik Praw Obywatelskich, prezes Instytutu Pamięci Narodowej
12. Posłowie i senatorowie
13. Szef Kancelarii Prezydenta
14. Szefowie Kancelarii Sejmu i Senatu
15. Szef Kancelarii Premiera
16. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego
17. Sekretarz Stanu
18. Kierownik urzędu centralnego
19. Wojewoda

Precedencja stanowisk administracji rządowej i samorządowej w województwie:

1. Wojewoda
2. Marszałek województwa
3. Przewodniczący Sejmiku Województwa

¹¹ www.sgipw.wlkp.pl

¹² http://www.emedyk.pl/arttykul.php?idartykul_rodzaj=11&idartykul=79

4. Wicewojewoda
5. Prezes Regionalnej Izby Obrachunkowej
6. Przewodniczący Samorządowego Kolegium Odwoławczego
7. Wiceprzewodniczący Zarządu Województwa
8. Wiceprzewodniczący Sejmiku Województwa
9. Członek Zarządu Województwa
10. Radny województwa
11. Dyrektor generalny Urzędu Wojewódzkiego
12. Skarbnik województwa

Precedencja stanowisk samorządowych w powiecie:

1. Starosta
2. Przewodniczący Rady Powiatu
3. Wicestarosta
4. Wiceprzewodniczący Rady Powiatu
5. Członek Zarządu Powiatu
6. Radny powiatu
7. Sekretarz powiatu
8. Skarbnik powiatu

Precedencja stanowisk w gminie (mieście)

1. Burmistrz (prezydent miasta)
2. Przewodniczący rady gminy (miasta)
3. Zastępca burmistrza (prezydenta miasta)
4. Wiceprzewodniczący rady gminy (miasta)
5. Członek zarządu gminy (miasta)
6. Radny gminy (miasta)
7. Sekretarz gminy (miasta)
8. Skarbnik gminy (miasta)
9. Sołtys
10. Przewodniczący

Brak jednolitości w określaniu precedencji możemy także odnaleźć w Wikipedii – najpopularniejszej encyklopedii internetowej, gdzie autorzy dokonują próby przedstawienia precedencji kierowniczych stanowisk w państwie, administracji samorządowej w województwie, powiecie i gminie:¹³

Precedencja stanowisk umocowanych konstytucyjnie i kierowniczych państwowych

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu
3. Marszałek Senatu
4. Prezes Rady Ministrów
5. Wicemarszałkowie Sejmu
6. Wicemarszałkowie Senatu
7. Wiceprezes Rady Ministrów
8. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
9. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
10. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego
11. Ministrowie
12. Prezes Narodowego Banku Polskiego
13. Prezes Najwyższej Izby Kontroli
14. Rzecznik Praw Obywatelskich
15. Rzecznik Praw Dziecka
16. Prezes Instytutu Pamięci Narodowej
17. Posłowie i senatorowie
18. Szef Kancelarii Prezydenta

19. Szefowie Kancelarii Sejmu i Senatu
20. Szef Kancelarii Premiera
21. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego
22. Sekretarze stanu
23. Kierownicy urzędów centralnych
24. Wojewodowie

Precedencja stanowisk administracji rządowej i samorządowej w województwie

1. Wojewoda
2. Marszałek województwa
3. Przewodniczący Sejmiku Województwa
4. Wicewojewoda
5. Prezes Regionalnej Izby Obrachunkowej
6. Przewodniczący Samorządowego Kolegium Odwoławczego
7. Wiceprzewodniczący Zarządu Województwa
8. Wiceprzewodniczący Sejmiku Województwa
9. Członek Zarządu Województwa
10. Radny województwa
11. Dyrektor generalny Urzędu Wojewódzkiego
12. Skarbnik województwa

Precedencja stanowisk samorządowych w powiecie

1. Starosta
2. Przewodniczący Rady Powiatu
3. Wicestarosta
4. Wiceprzewodniczący Rady Powiatu
5. Członek Zarządu Powiatu
6. Radny powiatu
7. Sekretarz powiatu
8. Skarbnik powiatu

Precedencja stanowisk w gminie/mieście

1. Wójt/burmistrz/prezydent miasta
2. Przewodniczący rady gminy/miasta
3. Zastępca wójta/burmistrza/prezydenta miasta
4. Wiceprzewodniczący rady gminy/miasta
5. Radny gminy/miasta
6. Sekretarz gminy/miasta
7. Skarbnik gminy/miasta
8. Sołtys
9. Przewodniczący zarządu dzielnicy/osiedla

Oprócz podejmowanych prób znalezienia ujednoczonej precedencji najwyższych stanowisk w państwie, stanowisk administracji samorządowej, a nawet prób połączenia precedencji stanowisk świeckich z precedencją hierarchii kościelnej, należy zwrócić uwagę na próby wewnętrznego uregulowania precedencji w poszczególnych resortach i podmiotach na wszystkich szczeblach władzy. W przeważającej liczbie przypadków są to uregulowania zwyczajowe lub określone na podstawie wewnętrznej decyzji szefa resortu. Z tym ostatnim modelem mamy do czynienia na przykład w Ministerstwie Obrony Narodowej:

Precedencja stanowisk w Ministerstwie Obrony Narodowej

1. Minister Obrony Narodowej
2. Sekretarz Stanu
3. Szef Sztabu Generalnego
4. Podsekretarz Stanu ds. polityki obronnej
5. Podsekretarz Stanu ds. Społecznych

¹³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Precedencja>

6. Dyrektor Generalny Urzędu Ministra Obrony Narodowej
7. Dowódca Rodzajów Sił Zbrojnych (lądowych)
8. Dowódca Rodzajów Sił Zbrojnych (lotniczych)
9. Dowódca Rodzajów Sił Zbrojnych (marynarki)
10. Zastępcy Szefów Sztabu Generalnego
11. Dyrektor Departamentu Kadr
12. Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej
13. Szefowie Zarządów Generalnych
14. Dyrektor Departamentu Budżetowego
15. Dyrektorzy Departamentów
16. Ordynariusze polowi

Przykładem zwyczajowej precedencji może być utarta praktyka stosowana od lat 90-tych przez Biuro Spraw Międzynarodowych Kancelarii Sejmu dotycząca listy stanowisk i funkcji w Sejmie RP. Precedencja przedstawia się następująco:

1. Marszałek Sejmu RP
2. Wicemarszałkowie Sejmu (kolejność zgodnie z liczebnością klubów)
3. Przewodniczący klubów (kolejność zgodnie z liczebnością klubów)
4. Przewodniczący kół poselskich (kolejność zgodnie z liczebnością kół)
5. Przewodniczący stałych komisji sejmowych¹⁴
6. Przewodniczący Polskiej Grupy Unii Międzyparlamentarnej
7. Przewodniczący stałej Delegacji Parlamentarnej RP do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy
8. Przewodniczący stałej Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego NATO
9. Przewodniczący stałej Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Unii Zachodnioeuropejskiej
10. Przewodniczący stałej Delegacji Sejmu i Senatu RP do Zgromadzenia Parlamentarnego Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
11. Przewodniczący stałej Delegacji Parlamentarnej RP do Inicjatywy Środkowoeuropejskiej
12. Przewodniczący stałej Delegacji Sejmu i Senatu RP na Parlamentarną Konferencję Państw Morza Bałtyckiego
13. Współprzewodniczący Delegacji Parlamentarnej do Zgromadzenia Parlamentarnego Sejmu i Senatu RP, Seimasu Republiki Litewskiej i Rady Najwyższej Ukrainy
14. Współprzewodniczący Zgromadzenia Poselskiego Sejmu i Senatu RP i Seimasu Republiki Litewskiej
15. Współprzewodniczący Zgromadzenia Poselskiego Sejmu RP i Rady Najwyższej Ukrainy
16. Przewodniczący komisji nadzwyczajnych (w kolejności powoływania)
17. Wiceprzewodniczący klubów poselskich (kolejność zgodnie z liczebnością klubów)
18. Wiceprzewodniczący kół poselskich (kolejność zgodnie z liczebnością kół)
19. Zastępcy przewodniczących komisji stałych
20. Zastępcy przewodniczących stałych delegacji (kolejność jak przewodniczący)
21. Zastępcy przewodniczących komisji nadzwyczajnych

¹⁴ Kolejność zgodnie z rozdz.3, art.18 Regulaminu Sejmu (Uchwała Sejmu RP Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. z późniejszymi zmianami – stan prawny na dzień 15 stycznia 2009 r. po uwzględnieniu zmian z 19 grudnia 2008 r. i 9 stycznia 2009 r.).

22. Przewodniczący bilateralnych grup parlamentarnych (kolejność w porządku alfabetycznym krajów)
23. Pozostali posłowie (kolejność alfabetyczna zgodnie z oficjalnym wykazem posłów)

Uwagi dodatkowe do powyższej precedencji:

- Przy kilku funkcjach pełnionych przez posła jego miejsce w precedencji określa najwyższa piastowana funkcja.
- Starszeństwo osób znajdujących się w tej samej grupie na liście precedencji określane jest alfabetycznie.
- Jeżeli miejsce przewodniczącego klubu, komisji, stałej delegacji, itp. Reprezentuje upoważniony do tego poseł, to zajmuje on ostatnie miejsce w grupie przysługującej osobie przewodniczącego.

PRECEDENCJA W KOŚCIELE KATOLICKIM

Oprócz precedencji świeckiej mamy w Polsce oczywiście do czynienia także z precedencją stanu duchownego¹⁵ (w niektórych dostępnych źródłach ich autorzy przyjmują kurtuazyjną tradycję honorowego pierwszeństwa stanu duchownego przed świeckim).

W Kościele katolickim hierarchia kościelna składa się z trzech stopni: biskup, prezbiter, diakon¹⁶. Do sprawowania większości funkcji konieczne jest posiadanie odpowiedniego stopnia hierarchii duchowieństwa (np. tylko biskup może być papieżem). Jednak istnieją wyjątki od tej reguły, np. aby otrzymać godność kardynała w ogóle nie trzeba być duchownym (choć obecnie prawo kanoniczne wymaga co najmniej święceń prezbiteratu).

Najwyższą funkcją kościelną jest urząd papieża. Papieżowi podlegają (według sprawowanych urzędów) kolejno: arcybiskupi metropolici, biskupi diecezjalni wraz z ich wikariuszami generalnymi i biskupami, dziekanami, proboszczami i wikariuszami parafialnymi. Księża diecezjalni (czasem też zakonnicy) są wyróżniani przez papieża godnościami protonotariusza apostolskiego, prałata honorowego Jego Świątobliwości i kapelana honorowego Jego Świątobliwości, a przez biskupa godnością kanonika katedralnego lub kolegiackiego, gremialnego lub honorowego oraz przywilejem noszenia rokiety (komży z podbiciem fioletowym, czerwonym lub purpurowym) i mantoletu (stroju bez rękawów zakładanego na komżę przez biskupów i prałatów). Nieco inną strukturę organizacyjną mają zgromadzenia zakonne, których precedencję podano w punkcie dot. hierarchii zakonnej.

Zgodnie z Kodeksem prawa kanonicznego z 1983 r. precedencja w Kościele katolickim przedstawia się następująco:

1. Biskup Rzymski
2. Kardynałowie biskupi, prezbiterzy i diakoni (tytuł honorowy – nie dający władzy poza udziałem w konklawe)
3. Patriarchowie i arcybiskupi więksi
4. Arcybiskupi metropolici
5. Arcybiskupi

¹⁵ Akta Konferencji Episkopatu Polski nr 7/2002, Biuro Prasowe Konferencji Episkopatu Polski, Warszawa, czerwiec 2002.

¹⁶ Strona internetowa Konferencji Episkopatu Polski: <http://www.episkopat.pl/>.

6. Biskupi (oraz zwierzchnicy krajowi niekatolickich kościołów i wyznań)
 - a) biskupi diecezjalni (i zrównani z nimi: prałat terytorialny, opat terytorialny, wikariusz apostolski, prefekt apostolski i administrator apostolski (jeśli administratura jest erygowana na stałe))
 - b) inni biskupi (koadiutorzy, pomocniczy, tytularni)
7. Wikariusze
 - a) wikariusze generalni
 - b) wikariusze biskupi i wikariusz sądowy
8. Przełożeni wyżsi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim (również laickich)
9. Protonotariusze apostolscy (Familiars Jero Salwoblwości) i protoprezbiterzy
10. Infulaci i mitraci
11. Prałaci
12. Archiprezbiterzy (w Kościołach wschodnich)
13. Dziekani
14. Proboszczowie
15. Wikariusze parafialni
16. Archidiaconi (w Kościołach wschodnich)
17. Protodiakoni (w Kościołach wschodnich)
18. Diakoni
19. Minorzyści (subdiakoni, akolici, kantorzy, lektorzy, ce-rofaniusze) (w Kościołach wschodnich)

Hierarchia zakonna:

1. Generał / Protoarchimandryta (w Kościołach wschodnich)
2. Prowincjał
3. Opat / Archimandryta (w Kościołach wschodnich)
4. Przeor / lhumen (w Kościołach wschodnich)

PRECEDENCJA KORPUSU DYPLOMATYCZNEGO

Dokonując przeglądu różnych precedencji w państwie należy także zwrócić uwagę na zasady uporządkowania kolejności pierwszeństwa przedstawicieli innych krajów – czyli precedencji korpusu dyplomatycznego. Sprawę tę reguluje Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 roku¹⁷ wprowadzając zasadę wyznaczania pierwszeństwa przedstawicieli dyplomatycznych na podstawie starszeństwa ich pobytu na placówce zagranicznej. Sze-fowie misji dyplomatycznych korzystają więc z procedencji w kolejności dat i godzin objęcia funkcji, a objęcie funkcji następuje z chwilą złożenia głowie państwa listów uwierzytelniających. Jest to tzw. precedencja dynamiczna, która powoduje stałe zmiany w porządku pierwszeństwa w zależności od zmian wynikających z zakończenia pobytu na placówce zagranicznej przez dotychczasowych ambasadorów i rozpoczęcia misji przez nowo przybyłych przedstawicieli dyplomatycznych. Konwencja wiedeńska z 1961 roku potwier-

¹⁷ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z dnia 18 kwietnia 1961 r. (Dz.U. nr 37/1965, poz.232).

dziła również zwyczajowe ustalenie kongresu wiedeńskiego, że nuncjusze apostolscy (przedstawiciele dyplomatyczni papieża) mogą korzystać w państwach o tradycji katolickiej z pierwszeństwa pośród ambasadorów, niezależnie od czasu ich pobytu na placówce. Noszą oni wówczas tytuł dziekanów korpusu dyplomatycznego, którym to tytułem określa się najstarszego rangą szefa misji dyplomatycznej¹⁸. Przyznanie takiego przywileju funkcji stosuje się obecnie w przypadku ok. 50 państw świata, w tym także w Polsce. W pozostałych państwach, które nie przyznają nuncjuszom przywileju pierwszeństwa lub nie utrzymują stosunków dyplomatycznych ze Stolica Apostolską, dziekanem korpusu dyplomatycznego jest ambasador najdłużej przebywający na placówce – czyli ten, który najwcześniej złożył listy uwierzytelniające.

PODSUMOWANIE

Z przeglądu różnych źródeł publikujących i stosujących w codziennej praktyce precedencję stanowisk i funkcji w Rzeczypospolitej Polskiej wynika, że ze względu na brak jednolitego aktu prawnego wykazy regulujące hierarchiczny spis najwyższych stanowisk w państwie uwzględniają i bazują przede wszystkim na zapisach Konstytucji RP, przepisach określających kompetencje stanowisk oraz wynikają z historycznej tradycji, powszechnej kurtuazji i przyjętych zwyczajów.

Przedstawione w analizie różne wykazy precedencji stanowisk i funkcji w RP wskazują, że wątpliwości u ich autorów nie budzą tylko cztery pierwsze najważniejsze stanowiska w państwie czyli: 1. Prezydent RP, 2. Marszałek Sejmu, 3. Marszałek Senatu, 4. Prezes Rady Ministrów. Niestety, pozostałe miejsca precedencji różnią się od siebie kolejnością w zależności od źródła publikacji materiałów. Na przykład zgodnie z *Protokołem dyplomatycznym* T. Orłowskiego, numer 5 na liście precedencji to wiceprezesi Rady Ministrów, wg. byłej publikacji na stronie internetowej Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – nr 5 to wicemarszałkowie Sejmu, zgodnie z wykazem Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Wielkopolski – nr 5 to Kardynał – Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, a według poradnika Gmin, Powiatów i Województw RP oraz internetowej Wikipedii – nr 5 to Prezes Trybunału Konstytucyjnego. Wiele podobnych rozbieżności możemy znaleźć porównując dalsze miejsca w wyżej prezentowanych precedencjach. Nieco lepiej przedstawiają się prezentowane precedencje na szczeblu władz wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Dostępne listy hierarchii stanowisk i funkcji władz samorządowych są na ogół porównywalne i nie budzą większych wątpliwości związanych z precedencją piastowanych urzędów.

Wspólną zauważalną cechą w prezentowanych wykazach jest próba stworzenia jednej precedencji dla wszystkich znaczących stanowisk i funkcji w RP. Z tego powodu często odnajdujemy na jednej liście podjętą próbę jednolitego zhierarchizowania funkcji administracji centralnej, samorządowej, władzy ustawodawczej, sądowniczej, organów kontroli państwowej, resortu obrony narodowej, dyplomacji i władzy kościelnej.

¹⁸ T. Orłowski, *Protokół dyplomatyczny*, op. cit, s. 114.